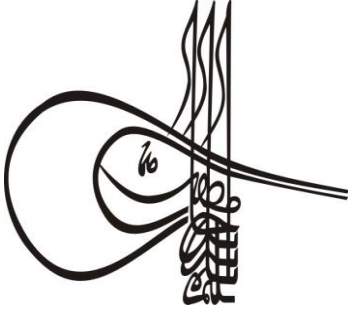

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/34, p. 47-66

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12671>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

BİR MASAL, BEŞ METİN: BİR KELOĞLAN MASALINDA İÇERİK VE BİÇİM DÖNÜŞÜMLERİ*

Gökhan ARI - N. Tayyibe EKEN****

ÖZET

Masallar, hayal ürünü olayların anlatıldığı, yer ve zaman kavramının belirsiz bir şekilde aktarıldığı, halk dilinde anlatılarak oluşan ve gelişen sözlü edebiyat ürünleridir. Evrensel ve eğitsel temaların yer aldığı masallar; halk bilimi, eğitim, ahlak, dil ve edebiyat çalışmalarının konusunu teşkil etmektedir. Sözlü edebiyat ürünleri bireyden bireye, toplumdan topluma aktarılırken bazı değişikliklere uğradığı gibi sözlü dilden yazılı dile aktarılırken de birtakım değişim ve dönüşümler geçirmektedirler. Kimi eklemeleri, eksiltmeleri ve değiştirmeleri içeren bu dönüşümler temelde dil göstergesinin canlı ve gelişen özelliğinin bir ürünü olarak açıklanmaktadır. Bu çalışmada, farklı anlatıcılar ve derleyiciler tarafından yazıya aktarılan masallardaki değişim ve dönüşümler konu edilmiştir. Bu bağlamda aynı masalın farklı eş metinlerdeki (varyantlardaki) dönüşümleri biçim, kurgu ve üslup açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Masallar, yüz temel eser seçkisindeki masal kitaplarıyla sınırlı tutulmuştur. Beş masal içinden yayımlanma tarihi en eski masal ana metin olarak belirlenmiştir. Diğer dört metin eş metin olarak varsayılmıştır. Çalışmada, masallar, Vladimir Propp'un belirlediği ve alan yazınında sıklıkla temel alınan biçimsel işlevlere göre ayrılmış, metinlerarasılık ilkelerine dayanarak dönüşüm türlerine göre ele alınmıştır. Kesitlere ayrılan metinler, olay örgüsüne ve kişilerin işlevlerine göre tematik açıdan incelenmiştir. Anlatıcıların, masalı yazıya aktarırken metinlerde gerçekleştirdikleri dönüşümler üslup açısından karşılaştırılarak örneklerle sunulmuştur. Metinler cümle ve sözcük sayılarına göre biçimsel olarak karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak beş masal, başlangıç durumundan sonuç durumuna kadar farklı kelimelerle anlatılsa bile olayın ve ana kalıbın aynı anlam çerçevesinde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Masal, metinlerarasılık, dönüşüm, Keloğlan, Propp.

* Bu yazının özü, 20-23 Nisan 2017 tarihinde Roma'da gerçekleştirilen 3. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu'nda (ISLET-2017) bildiri olarak sunulmuştur.

* Doç. Dr. Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: gokhanari1977@gmail.com

*** Yrd. Doç. Dr. Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: tayyibeeken@gmail.com

ONE TALE, FIVE TEXTS: CONTENT AND STYLE TRANSFORMATIONS IN A KELOĞLAN TALE

ABSTRACT

Tales are oral literature products in which fictitious events are told, transmitted in a way with ambiguous place and time concept, they are formed and development by storytelling in folk speech. Tales are important in folklore and education for they handle universal and educational subjects; in this aspect it constitutes the subject of folklore, education, ethics, language and literature works. Oral literature works undergo some changes while being transferred from person to person, community to community; some changes also occur while they are being transferred from oral language to written language. These changes involve some additions, deductions, and alterations; they are basically explained as a result of the characteristic of linguistic sign, it is alive and developing. In this study, the subject is changes and alterations in tales transferred to writing by different narrators and compilers. In this context, alterations of the tale in different variants are examined comparatively in style, construction, and style. Tales are limited to tale books in one hundred fundamental works selections. The one with the oldest publication date was determined as the base text between five tales. Other four tales are assumed as co-text. In the study tales were distinguished according to the stylistic functions determined by Vladimir Propp and generally used in the body of literature, they were handled according to their alteration types based on intertextuality principles. The texts were cross-sectioned, they were examined thematically according to storyline and function of persons. Alterations made by tellers while transferring the tale into writing were compared stylistically and submitted with examples. Texts were compared stylistically according to their sentence and word number. As a result, it was determined that even though five tales were told with different words from start to finish, the main pattern stayed in the same meaning framework.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Tales are oral literature products formed by telling in folk language and carried over from generation to generation by telling. As they handle universal and educational subjects; tales are the subject of folklore, education, ethics, language and literature works. Though they are seen as adult language literature works, tales are one of the first texts children come across in pre-school age.

One of the most known heroes of Turkish folk tales is Keloğlan. Turkish children generally come across Keloğlan tales by listening to tales in the pre-school age and reading and listening texts in school age. Keloğlan is a national motif in Turkish world, tales with the same type continue to exist in other types and genres as well as tales.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/34

Tales are oral folk narratives that continue to exist by being transferred from language to language, generation to generation, and community to community; they suffer some alterations related to narrator and text type in these transfers. Changes and alterations may be seen according to the content of the text and style of the teller. Tales can be retold with different words and sentences that reflect the style of the compiler without changing the characteristics of the type. Storyline usually stays the same; it may undergo small changes. According to Derive (1982: 20-21), changes and alterations in a text; can be in words, syntax, content, style that form the syntax or they can be some added information to the text, removing some information or changing them. However, these changes and alterations do not disrupt the integrity of the text.

The subject of this study is to examine how a tale is told in similar tale texts in intertextual relationship context. Five different tales that have the same content/storyline were compared according to their structural and semantic characteristics and evaluated. The purpose of the study is to compare five tale texts that tell the story of Keloğlan's struggle against a giant in content and style (word, sentence). So that the stylistic and semantic alterations can be examined, one base text and its variants (texts similar to it) were chosen. It was assumed that Keloğlan tales with different names in 5 different tale books in primary education 100 fundamental works list could be variants -when factors that form intertextual relations are considered-. The first tale Keloğlan (Gökalp, Altın Işık: 1922) that is known to have the earliest publication date was accepted as the base text. Variants and versions are Keloğlanla Devanası (Ran, Sevdalı Bulutt: 1967), Erler Karısına Koca Olmaya Giden Keloğlan (Boratav, Az Gittik Uz Gittik: 1969) and Devanası ile Keloğlan (Alangu, Keloğlan Masalları: 1967), Üç Kardeşler (Tansel, Alı ile Fırfırı: 1976). Tales accepted as variants were coded respectively as EM1, EM2, EM3, EM4.

Methodology

Document research, content analysis, section analysis, category and frequency analysis methods which are qualitative research methods; were used in the study. Cross-sectioned texts were categorized according to tale functions determined by Propp (2008) and symbolized. Changes and alterations in content are detected according to the morphological function classification of the tale determined by Propp. Stylistic alterations in sections include lexical changes and alterations related to word count in texts, person, gender, place, means, functions, events, etc. According to Propp (2011), alterations as changes in basic style are examined in six types; reduction, expansion, distortion, reversal/inversion, extension and alleviation. In order to determine lexical alteration, texts were transferred to electronic environment, and word lists were created. Common and different areas were determined by frequency analysis.

Findings and Conclusion

Tale texts in the study were evaluated according to their changes and alterations in content, word, sentence level. When intertextual relations in text context were considered, these results came up:

Turkish Studies

Changes such as reduction, alteration, inversion, alleviation, addition, extension, and distortion were detected related to persons and their functions of Propp (2011). In all texts the hero is Keloğlan, the main attacker is the giant. However, "inversion" was detected as the gender of the giant was altered. Dialogues between Keloğlan and the giant can be characterized as hypograms. In styles named hypogram, writers made allusions by showing their styles. In these parts the events are told by using similar words. However, there are some distortions in syntax. Related to the actions of the giant in the base text, there are some alterations related to distortion in variants.

Different from base text some deductions were made containing reduction, alleviations as well as additions containing expansion and intensifying. Alleviation, addition, intensifying, distortion, reduction and expansion are present in base text and variants. In EM1, EM2, and EM3 reduction and alteration are present, in EM4 intensifying is present.

In the first section, the family structure and reasons for leaving home differ from the base text in the variants. Intertextual transformations were identified in the sections of the tales. Reduction, alleviation and alteration in EM1, EM2 and EM3, and expansion and extension in EM4.

In the second section, encounter with the giant shows differences in variants. The scenes about sucking the giant's breast in the base text, EM1 and EM2 are parallel. In EM4, not only the scene about encounter with the giant but also giant's gender is different from main text and other texts. There is a giantess in EM4. There is distortion and inversion. In the first scene of the second section, the event about Keloğlan to understand giant's *arriere-pensee*, differ from the main text in the same texts. Unlike the main text in EM1 and EM2, Keloğlan's transformed into a broom. Unlike the main text, there are reductions and alleviations in EM3, expansions and extensions in EM1, EM2 and EM4. In the main text and variants Keloğlan tried to be awaken unlike the giant wanted to make him sleep and they spoke with each other (questions and requests). Even though the questions are partly the same, the requests are different. There are also differences in terms of escape and hiding scenes of Keloğlan.

In the third section of the main text and in variants, the scenes Keloğlan hid and escaped from the giant are different from each other. There are reductions, expansions, extensions and alterations in EM1 and EM2, expansions and extensions in EM3, distortions, expansions and extensions in EM4. The escape-hiding scenes on the outside differs from the main text in terms of presentation in variants. While EM3 is closer to the main text, there are additions in EM1 and EM2 about actants. The number of repetitions is also different from the main text. In EM4, the complete alteration of the fiction brings along repeated expansions and extensions.

In the last section variants differ from the main text. There are expansions and extensions in EM1 and EM2, reductions and alleviations in EM3, and expansions and extensions in EM4.

Turkish Studies

According to the fairy tale analysis of Propp, the closest variant to the main text is EM3 in terms of event pattern and the functions of the actants. EM3 can be interpreted as abbreviation of the main text. EM1 and EM2 coincide with themselves. Because the writer of EM1 declared that he rewrote EM2. Actually the main text of EM1 is EM2 directly. In the context of intertextuality, EM1 is a rewriting / analogy tale obviously.

With regards to vocabulary, base text consists of 551 types of words (lexemes) Longest text is EM4 (2158 words), shortest is EM3 (878 words). The closest text to the base text in common words is EM2 (47,89%), the farthest one is EM4 (31,64%). Lexem rate between base text and variants is below 50%. Main text consists of 277 sentences. Longest text in sentences is EM4 (434 sentences), shortest is EM3 (138 sentences). Association between 32% and 48% in lexem number was detected. It was detected that even though the difference in lexem is high, variant characteristics are preserved. Meaning, it was detected that while determining variantuality content/story line outweighs lexem number/rate.

The longest text, EM4, differs from the main text and other variants. Even Keloğlan's name has been used only 3 times, the hero of this name is called the little boy. In this text, there are a wide range of additions to the elements in other texts. Most importantly, a sultan playing an active role in the tale was added to the section, so a second text was created within the text. Even though the main event is the same, EM4 shows the least similarity to other variants.

Sometimes textual overlaps and sometimes transformations are seen in the texts. However, it seems that the general framework of the characters, types and texts that constitute the main line of the fairy tale is the same and coincide with each other according to the main event pattern. There are various formal, stylistic and fictional changes between the main text and the variants. Reduction and expansion were determined in terms of word count and verbal variety. Conversions in the texts differ in terms of the fuctions of the actants and the event pattern either extensions or alleviations. The intertextual differences are seen obviously in terms of the number of actants and the functions of the actants. In terms of general framework, it was observed that the main characters (heroic keloğlan, attacker giant) did not differ, but the auxiliary characters and donors differed in text to text. The general framework in the fiction remains the same as outline, and Keloğlan gains the struggle against the giant in every case. However, there are differences in the form, duration, and presentation of this struggle. This finding can just be explained as taken into consider timing of transcription of the text, and wording of the compiler or narrator while it is transited from one text to another in the context of intertextuality, Although the tales are compiled most closely to their core by the compilers or narrators, style of compilers or narrators is reflected in their choice of words and sentences, thus intertextual diversity/variations is provided.

These intertextual diversifications/variations are clearly visible at the tales in the whole of the fairytale books that are subject to our examination. So if children are supposed to read all the fairytale books

on the list of 100 fundamental works, they are supposed to face the same fairy tale variants in five different books. In this case, it can be assumed that lexical changes will contribute to the reader's vocabulary, the discursive changes will affect the imagination and develop language skills as a language user via intertextual approach.

In terms of the transformation elements used in this study, the examples given by Propp seem either inadequate or problematic. Similar results (deficiencies or differences) have appeared in different researches on the basis of the functions of Propp on Turkish fairy tales. It is emphasized that different studies should be done in order to generalize in this subject. (see also Özçukçkan, 1996, Çıblak, 2005, Bars, 2014, Akarslan, 2015, Ölmez, 2015, Koçak Kurtlu, 2016). Therefore, it is important to note that more and more detailed key structures or theories are needed to determine transformations in fairy tales.

Keywords: Tale, intertextuality, transformation, Keloğlan, Propp.

Giriş

Mitlerden masallara dönüşen anlatılar, benzer kültür dairesi içerisinde farklı coğrafyalarda birbirine benzer özellikler taşımaya devam ederek anlatılagelmektedir. “Klasik masal, hâlâ bazı folklorik özelliklerini taşımaya ve yeniden üretmeye devam etse de daha eski halk anlatısının edebî bir türüdür” (Bacchilega, 1997: 3). Masallar geleneksel tanımıyla ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa ve nesilden nesile aktararak varlığını sürdüren halk anlatılarıdır; daha az sıklıkla kullanılan başka bir tanıma göre ise masallar eski efsanelerin dağılması, paleolitik inançların kalıntıları, ilk gezegen gözlemlerinin kurgulanan kalıntıları ya da evrensel arketiplerin kanıtı olarak sunulmaktadır (Bottigheimer, 2009: 1).

“Keloğlan, bütün Türk dünyasında millî bir motiftir” (Ergun, 2005). Alangu’ya (2012: 208) göre Keloğlan’ın evveli 17. yüzyıla (Köroğlu Destanı) kadar götürülebilir. Bir Kırgız masalı olan Çınıbek’in Keloğlan tipinin en eski izlerini taşıdığı varsayılabilir (Harmancı, 2012). Azerbaycan’da ise Keçel Memed, Keçel Yeğen; İran’da Keçel olarak adlandırılmaktadır (Alangu, 1968). “Günümüzde anlatılan Keloğlan masalları, aslında eski Türk destanlarında gördüğümüz kutlu hanların, kötülerle mücadele ederken kılık değiştirerek mücadele ettikleri bölümün günümüze gelen uzantılarıdır.” (Ergun, 2005). Hatta 16. yüzyılda Pikaro türü romanlarda bile Keloğlan’a benzer özellikler sergileyen kahramana rastlanmaktadır (bk. Özcan, 2013). Bu bilgilerden yola çıkarak Keloğlan tipi özelliklerinin daha önceden edinilen bir bilgi üzerine kurulduğu ve evrensel nitelikler taşıdığı söylenebilir.

“Zamanla değişen hayat şartları, teknolojik gelişmeler düşünüldüğünde masalların çok farklı medyalar aracılığıyla, değişik formatlarda alıcısına ulaştırıldığı; öz olarak genel masal kurgusunun çoğunlukla korunduğu söylenebilir” (Asutay, 2013). Keloğlan tipini taşıyan masallar da varlığını masal türünün yanında başka türlerde sürdürmektedir. Keloğlan bir kahraman olarak metinlerarası ilişkiler bağlamında masallardan filmlere, tiyatrolara, operalara, karikatürlere, çizgi filmlere geçerek farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. Böylece değişen sosyal şartlarda kültürel öğelerin yanı sıra, içerik olarak, günümüz insanını ilgilendiren çağdaş konuları da barındırarak varlığını devam ettirmektedir. Bu itibarla “halk bilgisi ürünlerinin geçmişte kalmış, donmuş ve arkaik kültür ürünleri olmadığı, yine geçmişte olduğu gibi günümüz ve geleceğin insanına söyleyecek birçok sözü olduğunu söylemek mümkündür” (Bayraktar, 2014: 48). İçerik ve kültür bilgisi olarak bu özelliği devam ettirirken biçimsel olarak türden türe geçişlerde o türün özelliklerini yansıtmada

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/34

birtakım değişim ve dönüşümlere uğradığı da bilinmektedir. Bu değişim ve dönüşümler o tür içinde ya da başka türde sunulduğunda da geçerli olabilmektedir.

Metinlerarasılık ve Dönüşümler

“Kristeva’ya göre her metin alıntılamalardan oluşma bir mozaiktir. Her metin bir başka metinden oluşma, onun transformasyona uğramasıdır” (akt. Ekiz, 2007). Benzer şekilde Barthes’e göre “Her metin bir metinlerarasıdır (...) Her metin eski alıntılarının yeni bir örgüsüdür” (akt. Aktulum, 2007: 56).

“Kristeva için metinlerarasılık yazarın sosyal metin içinde yer alması ve sosyal metnin yazarı dönüştürme düzeneğidir. Bu bağlamda metinlerarasılık, bir metnin gönderim yaptığı diğer metinler düzleminde paylaşılan ortak kültürel deneyimler dünyasında, okurun ve yazarın özerk bütünlüğünü çözmektir” (Ögeyik, 2008: 22). Okuyucu, bir metinde gördüğü bilgilerle başka metin ya da metinlerde de karşılaşabilir. O bilgiyi hatırladığında yeni metindeki sunumunun başka bir şekilde olup olmadığını sorgulayabilir. Böylece değişim unsurlarını yorumlayabilir. “Yazar öncel bir metinle (prätex) bir ilişki kurar. Bu ilişki açık bir ilişki olduğunda, yani birebir örtüştürülebildiğinde sorun yoktur. Ancak okurun aktif kılındığı kapalı ya da örtük olarak kurulan ilişki, alıntılama, anırtırma, yansılama, öykünme, çeviri, aşırma vb. metinlerarası yöntemlerden biri aracılığıyla gerçekleşebilmektedir. Bu ilişki bir anlamda bilinçli olarak alımlayıcıya fark ettirilir, sezdirilir. Alımlayıcı, donanımı oranında iz sürmeye, dolayısıyla anlam üretmeye yönlendirilmiş olur. Çetrefilli süreçlerden geçerek oluşturulan bu anlam da doğal olarak çok katmanlı, çok anlamlı olacaktır” (Ekiz, 2007: 125). Bir metindeki metinlerarası ilişki metnin sözden yazıya aktarılması, aynı tür (örneğin masal) içindeki değişimlerin belirlenmesi, başka bir türe aktarılması (örneğin masaldan hikâyeye) ya da başka bir forma dönüştürülmesi (örneğin romandan filme) ile tespit edilebilir. “Özellikle yazınsal folklor ürünleri sıklıkla bir kılık değiştirme, bir başka deyişle, dönüştürme ilkesine uygun olarak bir dönemden ötekine yinelenirler” (Aktulum, 2013: 29). Bu durumda metin varlığını korur, anlatıcı ve dinleyici/okuyucu değişir; anlatılanlar zamanın şartlarına uydurulabilir. Örneğin masallar sözden yazıya geçirilerek varlığını korumakla birlikte başka bir zamanda, bir yazar o masal metninde birtakım değişiklikler yapabilir.

Masal derleyicileri kelime ve cümleleri değiştirmese de metni bütün olarak sunmada farklı düzenlemelere başvurabilir. “Masal yazarı masalı kaynağından derlese; yapısını, bütün duyarlılıklarını yansıtırsa bile sözlü gelenekteki masal ile yazıya dönüştürülmüş masal, farklı masal üsluplarıdır” (Şirin, 2000: 125). Yani masalın yazıya geçirilmesinde anlatıcı (derleyici veya yazar) metinlerarası ilişkiler bağlamında metinlere türlü müdahalelerde bulunabilir. Yazar, masalı başka bir türde (hikâye, roman vs.) yazabilir ya da bir düzenleyici, başka bir formda (tiyatro, çizgi film, film vs.) da gösterebilir. Tür ya da form dönüşümünde o türün ya da formun özelliğine, ana metnin içeriğine, içinde bulunan zamana, teknolojik imkânlarla göre değişim ve dönüşümler, başka değişim ve dönüşümleri beraberinde getirebilir. Masal, tür özelliğini değiştirmeden başka bir üslupla, başka kelime ve cümlelerle anlatılabilir. Olay örgüsü temelde aynı kalıp küçük değişiklikler de geçirebilir.

Dundes (1998: 116)’e göre masalın yapısı söz konusu edildiğinde, metinlerdeki büyük çaptaki boşluklar küçük çaptaki çeşitli ünitelerle doldurulabilir, yani farklı motifler (motif yerine geçen yapılar) mevcut bir motif bütünlüğü içinde kullanılabilir, dahası, aynı motif (küçük çaptaki ünite) farklı motiflere yer verebilen yapılar (büyük çaptaki ünite) içinde kullanılabilenkte, doku da aynı tarzda tahlil edilebilmektedir. “Olağanüstü masallardaki kişilerin, görünüş, yaş, cinsiyet, uğraş, medeni durum ile daha başka dural ve niteliksel özellikler açısından çok farklı olmakla birlikte, eylem süresince aynı edimleri yerine getirdikleri gözlemlenebilir. Bu da değişen öğelerle değişmeyen öğeler arasındaki bağıntıyı belirler; kişilerin işlevleri değişmeyen öğeleri simgeler, bütün geri kalanlarsa değişebilir” (Propp, 2016: 221). Derive (1982: 20-21)’e göre bir metindeki söz dizimini

oluşturan kelimeler değiştirilebilir, söz dizimi başka bir söz dizimine dönüştürülebilir. Metindeki bilgiler aynı ya da farklı bakış açısıyla sunulabilir. Metne başka bilgiler eklenebilir, ancak eklenenler metnin bütünü bozmaz. Bartlett (1920) ve Anderson (1951) araştırmalarında anlatıcıların yukarıda anlatılanlara benzer değişiklikler yaptıklarını tespit etmişlerdir (bk. Başgöz, 1998). “Metinlerarası bir bakış üzerinden gidildiğinde, folklorik olsun ya da olmasın, kurgusuyla oynanan her yapıt bir bağlam değiştirme sürecinden geçirilir; dolayısıyla da bir alıntı nesnesi durumuna getirilir. Alıntılı olduğu andan başlayarak yapıtın sözceleme öznesi de değişir. Her folklorik ürün özne ve bağlam değiştirme sırasında biçim ve biçimsel dönüşüme bağlı olarak anlamsal dönüşüme uğrar.” (Aktulum, 2013: 56). Eş ya da benzer metinlerde biçimsel ve anlamsal dönüşümlerin ne olduğu ve nasıl gerçekleştiği ilgili araştırmacıların (halk bilimi, dil bilimi vb.) çalışma konusu olmalıdır.

Eş ve Benzer Metinlerde Dönüşümler

Bir metnin eş metni ya da benzer metnini belirlemede en önemli nokta, anlatıdaki değişim ve dönüşüm unsurlarıdır. Metinlerdeki dönüşümler ise hipogramlar aracılığıyla saptanabilir. “Hipogram (söz öbeği) bir yapıtta ana kalıbı oluşturan ve anlamı belirleyen en küçük biçime verilen addır” (Aktulum, 2011: 470). Yeniden yazmada hipogram olarak öne çıkan birimlerdeki değişim ve dönüşümler anahtar rol oynamaktadır. “Hipogram kavramı önceden var olan sözcük öbekleri (örneğin bir klişe kullanım, bir fikir, bir alıntı, betimsel dizge vb.) yanında oldukça iyi bilinen bir metnin bir bölümüne anıştırma yapar; bir anlatım biçiminin ya da imgenin sözlüksel gereğini sunan yine bu bölümdür. Bir yazar ana kalıba bağlı kimi temel unsurları yineleyerek kendi metnini bir varyasyon durumuna getirir, onu kendi bağlamına uyarlar ve kendi versiyonunu oluşturur.” (Aktulum, 2015: 15). Hipogram çerçevesindeki değişimlerle metnin eş ya da benzer metin olduğu belirlenebilir.

Temel değişimlerin başında dönüşüm/dönüştürümler gelmektedir. “Dönüştürüm, diziselliği bakımından daha çok bir tümcenin, klişe bir anlatımın şu ya da bu unsurunun, bir bileşenin değiştirilerek biçimsel bir etki yaratmaya yönelik bir yapılanma ilkesi olarak tanımlanır. Köken anlam yerine yeni bir anlam getirilir” (Aktulum, 2015: 16). Böylece anlatılan unsur bir şekilde değiştirilmiş olur ancak bu değişiklik yazar tarafından belirli amaca yönelik yapılır. Biçimsel ve anlamsal dönüşümlerin incelenbilmesi için bir ana metin ve ona benzer metinlerin olması gerekir.

Propp’a göre (2016) masallardaki değişimler üç ana sınıfa ayrılır: dönüşümler, değiştirimler ve kaynaşmalar. Bu çalışmada metinlerarasılık çerçevesinde sadece dönüşümler incelenmiştir. Temel biçimde yapılan değişiklikler olarak dönüşümler; indirgeme, genişletme, biçim bozma, tersine çevirme, yoğunlaştırma ve hafifletme olmak üzere altı alt türde incelenmektedir. Dönüşümlerde bir olayı ya da birimi kısaltma, indirgeme; ayrıntıya girme, genişletme; işlevi başka bir biçimde yerine getirme, biçim bozma; karşıtına yer verme, tersine çevirme; işlevleri çoğaltma, yoğunlaştırma; işlevleri azaltma, hafifletme olarak kavramlaştırılabilir.

“Dizimsel bir dönüştürme biçimi olarak genişletme, genel özelliklerden yola çıkarak; bu özellikleri ayrı ve ayrıntılı betimlemeler biçiminde yeniden kurup değişik kesitler oluşmasına olanak sağlar. Hem ana-metnin hem de alt-metnin arkasındaki asıl mantık böylelikle kavranır. Bir tümce, sözcük ya da fikirden (bir hipogramdan) yola çıkılarak tümüyle başka, yeni bir metin ortaya konulabilir” (Aktulum, 2015). İndirgeme ise metni kısaltmaktır (Aktulum, 2013). Ancak Propp’un genişletme örneği bir söz öbeğine parça eklemek, indirgeme örneği ise bir birimi kısaltmak ya da söz öbeğinden bazı parçaları atmak şeklinde gösterilmiştir (bk. Propp, 2011: 161-162). Bu sebeplerle bu çalışmadaki masalın içerik incelemesinde Aktulum’un (2013) aktardığı açıklamalar çerçevesinde indirgeme ve genişletmeler, biçimsel incelemede ise Propp’un örneklerinden hareketle indirgeme ve genişletmeler esas alınarak saptamalar yapılmıştır.

Değişik dönemlerde sanatçılar, yazarlar söz konusu şu ya da bu folklorik bir ürünü yeni bağlamlarda biçimsel, anlamsal ve işlevsel dönüşümlerle yeniden yazmışlardır (Aktulum, 2013: 53). Bu yazılı ürünler üzerinde metinlerarası (biçim, anlam ve işlev yönünden) bir inceleme için eş ve benzer metinlere ulaşmak gerekir. Bu çalışmada metinlerarası ilişkiler bağlamında bir olayın bir masal metninde ve benzer başka masal metinlerinde nasıl anlatıldığı konu edilmiştir. Aynı içeriğe/olay örgüsüne sahip beş farklı masal yapısal ve anlamsal özelliklerine göre karşılaştırarak değerlendirilmiştir.

Bir Keloğlan Masalı: Dev ile Mücadele

Türk çocukları genelde okul öncesi dönemde masal dinleyerek Keloğlan ile tanışırlar. Eğitim hayatında da özellikle Türkçe derslerinde okuma ve dinleme metinlerinde Keloğlan masallarıyla karşılaşılırlar. Arı ve Okur (2013) tarafından yapılan araştırmada Keloğlan Masalları 100 temel eser seçkisinde en çok okunan kitaplar içinde ikinci, zevk alınarak okunan kitaplar içinde birinci sıradadır. Çok okunmasının ve zevkle okunmasının birçok sebebi olabilir. Keloğlan'ın kültürel olarak bilindik bir kahraman olması, farklı derleyiciler tarafından birçok yayınevi tarafından yayımlanması, herhangi bir masal kitabı içerisinde Keloğlan masallarının yer alması, bir yazar tarafından yeniden yazılması (derleme dışında), ders kitaplarında metin olarak işlenmesi, farklı formlarda gösterilmesi (çizgi film, film, tiyatro vs.), Keloğlan'ın kurnazlığı, maceraperestliği, hilebazlığı gibi sebepler sıralanabilir. Sebep ne olursa olsun Keloğlan'ın içinde bulunduğu bir metnin ilgi çektiği söylenebilir.

Çalışmamızın materyali Keloğlan'ın bir devle mücadelesinin anlatıldığı birbirine benzeyen beş masal metnidir. İlköğretim 100 temel eser içerisindeki 5 farklı masal kitabında farklı adlarla yer alan Keloğlan masallarının -metinlerarası ilişkileri oluşturan unsurlar göz önüne alındığında- birer eş metin olabileceği varsayılmıştır. Yayın tarihi olarak bilinen ilk masal Keloğlan (Gökalp, Altın Işık: 1923) ana metin olarak kabul edilmiştir. Eş ya da benzer metin olarak Keloğlanla Devanası (Ran, Sevdalı Bulut: 1967)¹, Erler Karısına Koca Olmaya Giden Keloğlan (Boratav, Az Gittik Uz Gittik: 1969) ve Devanası ile Keloğlan (Alangu, Keloğlan Masalları: 1967), Üç Kardeşler (Tansel, Alı ile Fırfırı: 1976) belirlenmiştir. Eş metin olarak kabul edilen masallar söz konusu sıra ile EM1, EM2, EM3 ve EM4 biçiminde kodlanmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. İncelemede içerik analizi yöntemi işe koşulmuştur. Önce ana metin sonra eş metin kesitlere ayrılmıştır. Kesit çözümlemesi ise “sosyal eylem modeline” (bk. Özyıldırım, 2010: 22-23) göre yapılmıştır. Kesitlere göre olayların sıralaması karşılaştırılmıştır. Kesitlere ayrılan metinler Propp (2008)'un belirlediği masal işlevlerine göre kategorilere ayrılıp simgeleştirilmiştir. Bu işlemler kategori analizi tekniğine uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Böylece olay örgüsündeki aynılıklar ve farklılıklar yanı sıra anlatıcıların üsluplarından kaynaklanan farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Metinlerarası karşılaştırma Propp (2011)'un belirlediği dönüşüm (indirgeme, genişletme, biçim bozma, tersine çevirme, yoğunlaştırma ve hafifletme) türlerine göre yapılmıştır. Sözcüksel dönüşümü belirlemek için metinler bilgisayar ortamına aktarılmış ve sözcük listeleri oluşturulmuştur. Frekans analizi yapılarak ortak sözcükbirim ve sözlükbirimler tespit edilmiştir. Kesitlerde sözcüksel düzeyde değişen öğeler (kişi, cinsiyet, araç, yer, olay vb.) tespit edilmiştir. Masallardaki formeller karşılaştırılarak farklılıklar belirlenmiştir.

İçerik Yönünden Değişim ve Dönüşümler

Bu bölümde, kesitlere ayrılan metinlerin içerikleriyle ilgili bilgiler, karşılaştırılarak sunulmuştur. Karşılaştırma, Propp'un belirlediği masalın biçimbilimsel işlev sınıflamasına göre

¹ Sevdalı Bulut (N. Hikmet), Az Gittik Uz Gittik'ten (P.N. Boratav) önce yayımlansa da yazar, kitaptaki masalların Boratav'ın öğrencilerinin derlediği masallar olduğunu belirtmiştir.

yapılmıştır. Karşılaştırmayı bütün hâlinde sunmak için tablolarda Propp'un işaretleme sisteminden yararlanılmış ve kesitlere (K) göre tablolar betimlenmiştir.

Birinci kesit (1k.) başlangıç durumunu teşkil etmektedir: Keloğlan ve çevresi hakkında anlatıcının verdiği bilgiler, evden ayrılması ve dev ile karşılaşmasına kadar anlatılan durumları kapsamaktadır. İkinci kesitte (2k.) Keloğlan ile devin fikir mücadelesi ve devin Keloğlan'ı yeme girişimleri, üçüncü kesitte (3k.) Keloğlan ile devin hem fikir mücadelesi hem de kovalamacası anlatılmaktadır. Dördüncü kesit (4k.) ise bitiş durumudur: Devin ölümü ve Keloğlan'ın yeni durumu hakkında bilgi verilmektedir.

Tablo 1. Propp'un Sınıflandırmasına Göre Metin Kesitlerinin Çözümlemesi

K	Ana metin	EM 1	EM 2	EM 3	EM 4
1 k.	$\alpha a^{5-6} \uparrow$	$\alpha a^6 B^3 \uparrow$	$\alpha a^6 B^3 \uparrow$	$\alpha \beta^2 a^5 \uparrow$	$\alpha \beta^2 a^5 \uparrow$
2 k.	$\eta^1 x Ex olmsz\theta^3 C$ $\zeta^1 \eta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \eta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \eta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $3(\zeta^1 \eta^3) olmsz\theta^3 Rs^4$	$A^{17} A^{11} K^8 Ex C$ $\zeta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \delta^1$ $Rs^2 Rs^1$	$A^{17} A^{11} K^8 C$ $\zeta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \delta^1$ $Rs^2 Rs^1$	$Ex C$ $\zeta^1 \eta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \eta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ Rs^1	$\delta^1 x y^2 \eta^3 \theta^1 \delta^1 Ex$ E^8 $\eta^3 olmsz\theta^3 C$ $\zeta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $\zeta^1 \eta^3 olmsz\theta^3$ $Pr^6 E^8 Rs^1$
3 k.	$\eta^1 \theta^3 A^{15} A^{17}$ $Pr^{5-6} Rs^{1-4-8} E^8$ $Rs^{10} \zeta^1 E^8 Rs^1$ $\zeta^1 E^8$	$Pr^6 Rs^4 Rs^1$ $Pr^6 Rs^4 Rs^1$ $Pr^6 Rs^4$ $3(olmszA^{14}) E^8$	$Pr^6 Rs^4 Rs^1$ $Pr^6 Rs^4 Rs^1$ $Pr^6 Rs^4$ $3(olmszA^{14}) E^8$	$a^3 \uparrow Rs^4 \theta^3 A^{15}$ $Pr^6 Rs^1 Rs^8 E^8$ $Pr^{5-6} Rs^1$ $\zeta^1 E^8$	$O^2 D^1 E^1$ $a^3 M C \uparrow K^1 \downarrow N w^3$ $a^3 M C \uparrow K^1 \downarrow N$ $a^3 M C \uparrow K^1 \downarrow N$ $a^3 M C \uparrow K^1 \downarrow N$ $a^3 M C \uparrow A^{15} \epsilon^2 J^5$ Rs^1 $C \uparrow A^{17} K^1 \downarrow N Ex$ $U A^{14}$
4 k.	$j^5 I^3 {}^o N Q w^3$	$J^5 I^3 2(Q) w^3$	$J^5 I^3 Q w^3$	j^5	$J^5 Q w_0^0$

Birinci kesit (başlangıç durumu) (α), masalın girişinden Keloğlan'ın dev anasıyla karşılaşmasına kadar olan kısmı kapsamaktadır. Buna göre ana metinde Keloğlan'ın babası vardır, üç kardeşin ortancasıdır. EM1 ve EM2'de annesi ile yaşayan tek çocuktur. EM3'te ana babası ölmüştür, iki kız kardeşi vardır. EM4'te ise babası ve iki erkek kardeşinden söz edilir. Ana metinde babası öldükten sonra Keloğlan fakirlik sebebiyle ve macera hevesiyle (a^{5-6}) evinden ayrılır ($\uparrow$). EM1 ve EM2'de macera arayışı (a^6) içerisinde olan Keloğlan annesinden izin alarak (B^3) evinden ayrılır ($\uparrow$). EM3'te anne babası öldüğü için (β^2) fakirlikten (a^5) Keloğlan ile iki kız kardeşi dev anasının evine konuk olurlar ($\uparrow$). EM4'te ise babasının ölümünden sonra (β^2) iki erkek kardeşi ile Keloğlan maddi sıkıntı sebebiyle (a^5) evinden ayrılır ve çalışmaya gider ($\uparrow$). Başlangıç durumunda aile yapısı ve evden ayrılış gerekçeleri eş metinlerde ana metinden farklılık göstermektedir.

Ana metinde evinden ayrılan Keloğlan yolda kendi gibi maceracı üç kişiyle karşılaşır ve arkadaş olur. İkinci kesitte bir köşkün kulesinde dikiş diken dev anasıyla karşılaşır ve dev anasının memesini emer, böylece dev anası, dört kafadarı yemek niyetiyle evine davet eder (η^1, x). Dev anasının niyetini anlayan (Ex) Keloğlan, bu aldatma girişimlerine kanmaz ($olmsz\theta^3$), uyanık kalmak için parmağını kesip tuza basar (C). EM1 ve EM2'de kahvedeki delikanlıların sözlerinden etkilenip yiğitliğini ispat etmek isteyen Keloğlan, bir dağın tepesinde güneşlenen dev anasının memesini emer ve devlerin yasasına göre devin evladı olur. Dev anası, oğullarının Keloğlan'ı yiyeceğini söyleyerek (A^{17}) Keloğlan'ı süpürgeye çevirir (A^{11}). Oğullarına durumu anlattıktan sonra Keloğlan'ı eski hâline getirir (K^8). Bu durum anlatı yapısına dokunan genişletmedir. Ancak Keloğlan devlere yem olacağını

anlar ve tedbir alır (C). EM3'te kız kardeşleriyle birlikte dev anasına konuk olur. Dev anasının kendilerini yiyeceğini anlayan (Ex) Keloğlan tedbiren uyumaz (C). EM4'te ise iş bulmak için ağabeyleriyle yola çıkan küçük oğlan bir tarladaki ekinleri izinsiz biçer (δ^1). Tarlanın sahibi dev gelir ve çocuklara kızar. Karısına küçük çocuğu pişirmesini belirten bir mektup yazarak (x) küçük oğlana, mektubu götürmesini söyler ($y^2\eta^3$). Mektubu devin karısına götürmeyi kabul eden (θ^1) küçük oğlan yolda mektubu okur (δ^1), devin planını anlar (Ex) ve mektubu kendi yazdığı mektupla değiştirir (E^8). Bu kısım, anlatıda yapılan bir genişletmedir.

Ana metinde Keloğlan'ın uyumadığını anlayan dev anası Keloğlan'a sorular sorar (ζ^1) ve Keloğlan'ın isteklerini yerine getirerek uyuması için onu kandırmaya çalışır (η^1, η^3) ancak Keloğlan uyumayarak ve bahaneler üreterek ona kanmaz ($olmsz\theta^3$). Aldatma girişimleri ve bahane üretme üç sahnede ayrıntılı olarak anlatılır. Anlatıcı, sözü geçen durumların ayrıntıya girmeden üç kez daha tekrarlandığını ifade eder ($3(\zeta^1 \eta^3)olmsz\theta^3$). İkinci kesitin son sahnesinde Keloğlan arkadaşlarıyla birlikte köşkün kulesine saklanır (Rs^4). EM1 ve EM2'de ana metindeki gibi dev anası Keloğlan'a sorular sorarak onu kandırmaya çalışır (ζ^1, η^3) ancak Keloğlan kanmaz ve bahaneler üretir ($olmsz\theta^3$). Bu sahneler ayrıntılı olarak ikişer kez anlatılır. Son bahanede tuvalete gitmek isteyen Keloğlan'ın beline dev anası ip bağlar. Keloğlan ipi tuvaletin duvarına bağlayarak (δ^1, Rs^2) hızla kaçar (Rs^1). Ana metinle karşılaştırıldığı zaman eş metinlerde sorulan sorular açısından kesitte bir indirgeme yapıldığı görülmektedir. EM3'te ana metindeki gibi dev anası Keloğlan'a sorular sorarak onu kandırmaya çalışır (ζ^1, η^1, η^3) ancak Keloğlan kanmaz ve bahaneler üretir ($olmsz\theta^3$). Bu sahneler ayrıntılı olarak iki kez anlatılır. Sonunda Keloğlan dev anasının elinden kurtularak hızla kaçar (Rs^1). EM4'te ise mektubunda yazılanların gerçekleşmediğine sinirlenen dev, oğlanlara farklı oyunlar oynayarak onları kandırmaya çalışır (η^3) ancak küçük oğlan kanmayıp ($olmsz\theta^3$) tedbirler alır (C). Ana metindeki gibi bu metinde de devin soru sorma (ζ^1) ve kandırma girişimleri (η^3) ile küçük oğlanın bahaneler üretmesi ($olmsz\theta^3$) üç kez tekrarlanır. Sonunda devin oğlanları yok etme girişimi (Pr^6) boşa çıkar (E^8). Böylelikle devin elinden kurtulan oğlanlar hızla kaçar (Rs^1). EM4'ün ilk kesitinde gerçekleştirilen dönüşümlerin burada da sürdürüldüğü ve genişletmeye başvurulduğu görülmektedir.

Üçüncü kesitte ana metinde Keloğlan, dev anasının kandırma girişimlerine (η^1) kanmış gibi yaparak saklandığı kuleden aşağı inip teslim olur (θ^3). Dev anası Keloğlan'ı bir çuvala koyar (A^{15}) ve onu yiyeceğini söyler (A^{17}). EM1 ve EM2'de ana metindeki gibi teslim olma, çuvala konma ve tehdit edilme durumları söz konusu değildir. EM2 ve EM3'te bu açıdan yine eksiltme vardır. EM3'te kaçarken çıkışını unuttuğunu fark eden (a^3) Keloğlan devin evine geri döner ($\uparrow$), dolaba saklanır (Rs^4), dev onu bulur (θ^3) ve ana metindeki gibi çuvala hapseder (A^{15}). Her iki metinde de hapsedme söz konusu olduğu için kesitin anlatı yapısına zarar vermemiştir. EM4'te ana metinden ve diğer metinlerden farklı olarak oğlanlar devden kaçıp komşu ülkenin padişahının yanında çalışmaya başlarlar (O^2). Küçük oğlan, padişahın emirlerini yerine getirdiği için (D^1) kısa zamanda padişahın güvenini kazanır (E^1). EM4'ün bu kesitinde yine anlatısal yapıya diğer eş metinlerde olmayan farklı bir genişletme yapılmıştır.

Ana metinde dev anası Keloğlan'ı yemeye çalışır (Pr^{5-6}) ancak Keloğlan çuvalı çıkışıyla keser, çuvalın içine dev anasının buzağısını koyar ve kaçıp (Rs^1) sazların arasında saklanarak (Rs^4), öldürülmekten kurtulur (Rs^8). Dev anası çuvalın içindeki buzağısını Keloğlan zannederek yer (E^8). Bu arada Keloğlan ve arkadaşları bir ağaca tırmanırlar (Rs^{10}). Ağaca nasıl tırmandıklarına ilişkin dev anasının sorularına (ζ^1) cevap veren Keloğlan ve arkadaşları dev anasının planını engelleyerek (E^8) kaçar ve ırmağın karşı tarafına geçerler (Rs^1). Oraya nasıl geçtiklerine ilişkin dev anasının sorularına (ζ^1) yanlış cevap veren Keloğlan dev anasının kötülük planlarını boşa çıkarır (E^8). EM1 ve EM2'de Keloğlan kaçarken (Pr^6) önce kurbağaya, sonra tosbağa/kaplumbağaya sığınır, saklanır (Rs^4) ve yeniden kaçar (Rs^1). Sonuncusunda Keloğlan kirpiye sığınır ve saklanır (Rs^4). Ona yardım eden kirpiyi dev anası üç kez yutar ($olmszA^{14}$), her defasında bu yutma girişimi boşa çıkar (E^8). EM3'te

dev anası, Keloğlan'ı öldürmek için hazırlık yaparken (Pr⁶) ana metindeki gibi Keloğlan çuvalın ağzını açıp, dev anasının buzağısını çuvala koyarak kaçar (Rs¹). Böylece öldürülmekten kurtulur (Rs⁸) ana metindeki gibi Keloğlan dev anasına buzağıyı yedirtir (E⁸). Dev anası Keloğlan'ı yemek için kovalar (Pr⁵⁻⁶). Dev anasından kaçan (Rs¹) Keloğlan ve kız kardeşleri ırmağı geçerler. Dev anası karşıya geçmek için sorular sorar (Ç¹), Keloğlan'ın hileli cevapları ile karşıya geçemez (E⁸). Bu kısımlar, ana metinle örtüşmektedir. EM4'te ise ana metinden ve diğer metinlerden farklı olarak küçük oğlanın başarısını kıskanan erkek kardeşlerinin aracılığıyla deve ait horoz istenir (a³), padişah oğlandan bunu getirmesini ister (M) ve oğlan devin evine gönderilir (C↑). Horozu hileyle devden alıp getiren oğlan (K¹) padişahın yanına geri döndüğünde (↓) verdiği zor görevi tamamladığı için (N) padişah tarafından ödüllendirilir (w³). Bu istek-gönderilme ve getirme durumları ödüllendirme olmadan masalda sırasıyla yorgan, at, yüzük istenmesi ve getirilmesi şeklinde tekrarlanır. Kardeşlerin talebi üzerine (a³) padişahın son isteği devdir (M). İsteği yerine getirmek için oğlan yeniden devin evine gider (C↑). Dev tarafından yakalanıp hapsedilir (A¹⁵) devin karısı tarafından pişirilmek üzereyken devin karısına sorduğu sorularla (ε²) devin karısını alt edip öldürür (J⁵) ve yeniden kaçıp (Rs¹) döner (C↑). Döndüğünde dev oğlanı yiyeceğini söyler (A¹⁷) ancak oğlan devi alt eder ve padişaha getirerek (K¹, ↓) görevi başarır (N). Padişah oğlanın kardeşlerinin kötü niyetini anlar (Ex) ve onları cezalandırmak için (U) deve yedirtir (A¹⁴). Bu eklemeler, kesitin anlatı yapısını bütünüyle farklılaştırmıştır.

Ana metinde dev anasının ırmağı geçmesini engelleyen Keloğlan dördüncü kesitte verdiği cevaplarla dev anasının ırmakta boğularak ölmesine sebep olur (j⁵). Dev anasının gözlerini ve kulaklarını kesip çıkarır (I³) padişahın sarayına götürür. Dev anasını öldürene ödül vereceğini duyuran padişah dev anasını öldürdüğü için Keloğlan (°N, Q) ve arkadaşlarını dev anasının hazineleriyle ödüllendirir (w³). EM1 ve EM2'de Keloğlan'ı saklayan kirpi iğnelerini batırarak dev anasının ölümüne neden olur (J⁵). Keloğlan, ölen dev anasının kulaklarını kesip (I³) kahvedeki delikanlılara götürür ve takdir kazanır (Q), EM1'de EM2'den farklı olarak, Keloğlan'ın, kirpinin kahramanlığını öne çıkarması sonucu takdir edilişi iki kez vurgulanmaktadır. Bu açıdan EM1'de EM2'den farklı bir yoğunlaştırma söz konusudur. Her iki eş metnin (EM1 ve EM2) sonunda Keloğlan alkış ve övgüyle ödüllendirilir (w³). EM3'te ana metindekiyle aynı şekilde Keloğlan, dev anasının ırmakta boğularak ölümüne neden olur (j⁵). Ana metindeki ödüllendirme sahnesi EM3'te eksiltildiği için bu kesitte bir indirgeme vardır. EM4'te padişahın sarayına getirilen deve ağulu et yedirilir ve dev öldürülür (J⁵), bu sayede Keloğlan tanınır (Q) ve padişahın kızıyla evlenip tahta çıkar (w⁰).

Biçimsel Yönden Değişim ve Dönüşümler

Bu bölümde metinlerdeki sözcük sayıları; kişi, mekân, araç vs. bildiren sözcüklerdeki değişim ve dönüşümler ele alınmıştır.

Tablo 2. Metinlerde Kullanılan Sözcüklerle İlgili Sayısal Veriler

	Ana metin	EM1	EM2	EM3	EM4
Sözcükbirim sayısı	1657	1377	1029	878	2158
Sözlükbirim sayısı	551	408	284	353	629
Ortaklık	-	175	136	137	199
Farklılık	-	233	148	216	430
Ortaklık yüzdesi	-	%42,89	%47,89	%38,81	%31,64

Söz varlığı açısından ana metin 551 sözcükten (sözlükbirim) oluşmaktadır. Tablo 2 incelendiğinde en uzun metin EM4 (2158 sözcük), en kısa metin EM3'tür (878 sözcük). Ortak

kullanılan sözcükler bakımından ana metne en yakın metin EM2 (%47,89), en uzak metin ise EM4'tür (%31,64). Ana metin ile eş metinlerde kullanılan sözlükbirim oranı %50'nin altındadır.

Tablo 3. Metindeki Kişiler ile İlgili Sözcüksel Dönüşümler

Ana metin	EM1	EM2	EM3	EM4
Keloğlan, iki kardeş, baba, Orhan, Turhan, Tarhan, dev karısı, padişah	Keloğlan, anne, kahvedeki delikanlılar, devanası, devanasının oğulları, kurbağa, tosağa, kirpi	Keloğlan, anne, kahvedeki delikanlılar, dev karısı (erler karısı), dev karısının oğulları, kurbağa, kaplumbağa, kirpi	Keloğlan, iki kız kardeş, dev anası	Küçük oğlan, iki erkek kardeş, baba, dev, devin karısı ve kızları, horoz, padişah, padişahın kızı, bıçkıcı

Bütün metinlerde ortak kişi unsuru Keloğlan ve devdir. Keloğlan sadece EM4'te "küçük oğlan" olarak geçse de aynı metinde üç defa Keloğlan adı "küçük oğlan"ın yerine kullanılmıştır. Dev, ana metinde ve EM2'de dev karısı, EM1'de devanası, EM3'te dev anası olarak aynı sözcüklerle ama farklı yazılışta belirtilmiştir. EM4'te dev olarak anılmaktadır. EM4'te diğerlerinden farklı olarak dev, erkektir. Bu sebeple bu metinde dönüşüm unsuru olarak "tersine çevirme" tespit edilmiştir. Ana metinde Keloğlan'ın babası ve iki erkek kardeşi vardır. EM1 ve EM2'de annesi vardır, tek çocuktur; dönüşüm unsuru olarak "indirgeme" vardır. EM3'te anne ve babası yoktur, iki kız kardeşi vardır; dönüşüm unsuru olarak "indirgeme" ve "tersine çevirme" söz konusudur. EM4'te ise ana metindeki gibi baba ve iki erkek kardeş vardır. Ana metinde iki kardeş başlangıç durumunda yer almış, olaylarda herhangi bir eylemde bulunmamıştır. Ancak EM4'te iki kardeş Keloğlan'ın aleyhine girişimlerde bulunarak bir çeşit engelleyici işlevi gördüğü için "biçim bozma" belirlenmiştir.

Ana metinde Keloğlan'ın yolda rastladığı üç arkadaş, diğerlerinde geçmediği için bütün eş metinlerde "indirgeme" söz konusudur. EM1 ve EM2'de ana metinde ve diğer metinlerde geçmeyen kahvedeki delikanlılar, dev anasının oğulları, kurbağa, kaplumbağa/tosbağa ve kirpi vardır. Bu sebeple dönüşüm unsuru olarak "genişletme" ve "yoğunlaştırma" saptanmıştır. EM3'te sadece Keloğlan, iki kız kardeşi ve devanası vardır; dönüşüm unsuru olarak "indirgeme" ve "hafifletme" söz konusudur. EM4'te ise ana metinden farklı olarak dev, devin karısı ve kızları, bıçkıcı, padişah ve padişahın kızı eklenmiştir, yani dönüşüm unsuru olarak "genişletme" ve "yoğunlaştırma" kullanılmıştır.

Beş metinde de Keloğlan, kendisine özgü kurnazlık ve hilelere başvurmuştur. Keloğlan tipinin genel özelliklerini sergilemektedir. "Türk masallarının önemli kahramanlarından biri olan devler bazen şekil, bazen ruh yönüyle insana benzeyen çok büyük cüsseli yaratıklardır. Bir memeleri önde, bir memeleri arkadadır. Arkalarındaki memeleri anacığım diye emenlere evlatları gibi davranırlar, dokunmaz ve istediklerini verirler, kendilerine kötülük yapmak isteyenleri ise ele geçirirlerse yerler, çoğunlukla insanlarca öldürülürler" (Rayman, 2010: 45). İncelenen metinlerde geçen devler de tamamen bu betimlemeye uymaktadır.

Tablo 4. Mekân ile İlgili Sözcüksel Dönüşümler

Ana metin	EM1	EM2	EM3	EM4
Ev, şehir, somaki mermer kule, köşk, ağıl, mandıra, bahçe, sazlık, ırmak, ağaç tepesi, başkent, saray, dükkân	Ev, şehir, mahalle kahvesi, dağ doruğu, apdesthane, bahçe, ağaç, yol, bataklık, değirmen, kasaba	Ev, dağın tepesi, abdesthane, ağaç, kaplumbağanın kabuğu, değirmen	Ev, köy, orman, oda, kümes, yüklük, kiler, ırmak	Ev, oda, tarla, yol, komşu ülke, padişah konağı, bahçe, kümes, ahır, orman, kuyu, tabut

Ana metinde mekân unsurlarının sayısı ve çeşidi fazladır. Bütün eş metinlerde mekân bildiren sözcüklerin sayısı az olduğu için “indirgeme” söz konusudur. Mekân sözcükleri açısından EM1 ve EM2’deki ortaklık, diğer metinlere göre daha fazladır. “Ev” sözcüğü bütün metinlerde ortaktır. Dev ile Keloğlan ve yanındakilerin karşılaşması ana metinde somaki mermer kulede, EM1’de dağ doruğunda, EM2’de dağın tepesinde, EM3’te evde, EM4’te tarlada gerçekleşmiştir. Bu unsurlarda değişimler söz konusudur. Dev’in ölümü ana metinde ve EM3’te ırmakta boğularak, EM1 ve EM2’de değirmen civarında kirpinin sayesinde, EM4’te ise padişahın konağındaki bir odada zehirli öküz eti yiyerek gerçekleşmektedir.

Tablo 5. Cümle Düzeyinde Dönüşüm Örneği

Ana metin	EM1	EM2	EM3	EM4
Dev karısı: Uyur uyanık kim var? Keloğlan: Ben varım! Dev karısı: Niçin uyumazsın Keloğlan?	Devanası sormuş ortaya: -Uyuyan kim? Uyumayan kim? -Anacığım, uyuyamayan bir benim, demiş Keloğlan. -Niye uyumuyorsun, oğlum?	Dev Karısı gelir yatakların başına, “Kim uyur, kim uyumaz?” diye seslenir. -Anneciğim, Keloğlan uyumaz, diye ses verir.	Dev anası sormuş: Kim uyur, kim uyanık? Keloğlan, yattığı yerden karşılamış: Herkes uyur, Keloğlan uyanık! Dev anası da: Keloğlan neden uyumaz?	Baksa ki, Küçük uyanık: Niye uyumuyorsun oğlum? diyor Dev.

Tablo 5’te görüldüğü üzere soru sorma ve cevap verme durumu çoklu hipogram (söz öbeği) olarak nitelendirilebilir. Bu bölümde yazarlar kendi üsluplarını sergileyerek anırtırma yapmışlardır. Bu kısımlarda benzer sözcükler kullanılmasına rağmen söz diziminde “biçim bozma” söz konusudur. Bununla birlikte aynı kurgu içinde aynı anlamla karşılaşılmaktadır.

Tablo 6. Keloğlanın İstekleri ile İlgili Sözcüksel Dönüşümler

Ana metin	EM1	EM2	EM3	EM4
Tulumba, kaymaklı dondurma, ala kıymalı su böreği, baklava, elmasiye, muhallebi, kuzu dolması	Baklava, börek, kuzu dolması, hacet yapmak	Baklava, börek, kuzu dolması, abdest yapmak	Yağda yumurta, ayran, elekle su	Helva, keşkek, kalburla su

Ana metinde Keloğlan’ın istekleri eş metinlerden fazladır. Dolayısıyla bütün eş metinlerde “biçim bozma” ve “indirgeme” söz konusudur. Ana metin ile eş metinler arasında istek bildiren sözcüklerde ortaklık bulunmamaktadır. EM1 ve EM2’deki istek sözcükleri hacet yapmak ve abdest yapmak hariç hemen hemen aynıdır (ancak bu eylemlerdeki anlam aynıdır). EM3 ve EM4 arasında bir istekte benzerlik (elekle su/kalburla su) vardır. Sonuçta istekler daha çok yiyecek-içecek isteme ve ihtiyaç giderme üzerinedir.

Tablo 7. Dev’in Araçları ile İlgili Sözcüksel Dönüşümler

Ana metin	EM1	EM2	EM3	EM4
Çuvala hapsetme, kazma	Beline ip bağlama, ulu ağaç	Beline ip bağlama, kocaman ağaç	Çuvala hapsetme, sopa	Zembille tavana asma, balta

Ana metinde devin girişimlerini karşılayan eylemlerin anlatılması metinden metne farklılık göstermekle birlikte oyalama ve saldırma açısından iki unsurdan oluşmaktadır. Dev’in saldırı öncesi eylemi çuvala hapsetmesi ana metinde ve EM3’te aynıdır. Bu durum, EM1 ve EM3’te beline ip

bağlamaya dönüşmüştür. “Biçim bozma” ve “değiştirme” vardır. EM4’te ise zembille tavana asmaya dönüştürülerek kullanılmıştır. Saldırı aracını belirten sözcükler ana metinde kazma, EM1’de ulu ağaç, EM2’de kocaman ağaç, EM3’te sopa ve EM4’te baltadır. Dolayısıyla eş metinlerde “biçim bozma” söz konusudur.

Tablo 8. Metinlerdeki Cümle Sayılarıyla İlgili Sayısal Veriler

Kesitler	Ana metin	EM1	EM2	EM3	EM4
1. kesit	1-55	1-38	1-20	1-9	1-27
2. kesit	56-151	39-129	21-100	10-80	28-143
3. kesit	152-259	130-202	101-179	81-134	144-411
4. kesit	260-277	203-235	180-196	135-138	412-434
Toplam cümle	277	235	196	138	434

Ana metin 277 cümleden oluşmaktadır. Sözcük düzeyindeki dönüşümlerde belirtildiği gibi en uzun metin EM4, en kısa metin EM3’tür. Tabloda görüldüğü üzere cümle düzeyinde en uzun metin EM4 (434 cümle), en kısa metin ise EM3’tür (138 cümle). Yani sözcük sayısı ile cümle sayısı uzunluk bakımından birbirine paralellik teşkil etmektedir.

Tablo 9. Metinlerdeki Anlatım Zamanı Kullanımıyla İlgili Örnekler

Ana metin	EM1	EM2	EM3	EM4
Yoksul bir babanın üç oğlu vardı.	Bir zamanlar fakir bir kadıncağızın oğlu bir Keloğlan varmış.	Bir Keloğlan varmış.	[tekerleme] Vaktin birinde, bir ülkenin ücra bir köyünde bir Keloğlan varmış.	[tekerleme] Bir çiftçinin üç oğlu varmış.
Birer dükkân açtılar, iş güç sahibi oldular.	Anası da eve dönen Keloğlanı bir kere daha bağrına basıp düğün bayram etmiş bir daha.	Oğlunun dönüşüne o da sevinir, bayram eder. [eksik tekerleme]	Keloğlan da dev anasının elinden, hem de şerrinden kurtulmuş. [tekerleme]	Küçük Oğlanla Padişah kızı evleniyorlar. [tekerleme]

Anlatım zamanı olarak ana metinde, genelde, görülen geçmiş zaman kullanılmıştır. EM1, EM2 ve EM3’te öğrenilen geçmiş zaman, EM4’te ise şimdiki zaman kullanılmıştır.

Ana metinde giriş ve sonuç cümleleri görülen geçmiş zaman, EM1 ve EM3’te giriş ve sonuç cümleleri öğrenilen geçmiş zaman anlatımıyla bitirilmiştir. EM2, öğrenilen geçmiş zamanla başlayıp geniş zaman anlatımıyla bitmiştir. EM4 öğrenilen geçmiş zamanla başlayıp şimdiki zaman anlatımıyla bitmiştir. Ana metinde görülen geçmiş zaman, eş metinlerde öğrenilen geçmiş zaman ağır basan anlatım zamanlarıdır.

Metinlerde Geçen Masal Tekerlemeleri

Ana metinde ve EM1’de masala özgü giriş ve sonuç tekerlemesi kullanılmamıştır. EM1’de gelişme bölümünde “Dağ tepe düz ova aşmış, yazın yürümüş, güzün yürümüş, bir ay durup dinlenmeden yürümüş, bir de dönüp bakmış ki arkasına, bir arpa boyu yol almış.” tekerlemesine yer verilmiştir. EM2’de gelişme tekerlemesi olarak “Dere tepe düz gitmiş... Altı ay, bir güz gitmiş... Bir de dönmüş arkasına bakmış ki, bir arpa boyu yol gitmiş...” kullanılmış, masal “Onlar ermiş muradına...” şeklinde bitirilmiştir. EM3’te giriş tekerlemesi olarak “Bir varmış bir yokmuş, tanrının kulu çokmuş. Çok demesi de çok yemesi de günahmış.”, sonuç tekerlemesi olarak “Onlar ermiş muradına biz bakalım başımızın çaresine.” kullanılmıştır. Tekerleme bakımından en zengin metin EM4’tür. Girişte “İlsiz mavi urunda, mavi vaktin birinde, bir çiftçinin üç oğlu varmış.” ortada “Az

gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, altı ay bir güz gitmişler, bir de arkalarına bakmışlar ki, bir arpa boyu yol gitmişler.”, sonda “Onlar mutluluğa erişmişler. Sizler de erişin mutluluğa. Mavi gökten yıldızlar düştü, tümü de çocuklara.” şeklinde tekerlemeler geçmektedir. Ancak yazarın üslubu ile ilişkili olarak giriş ve sonuç tekerlemeleri birçok masalda rastladığımız tekerlemelerden farklıdır.

Ana metinde bir koşma ve türkü vardır. Eş metinlerde ise bulunmamaktadır. Ana metnin yazarının metne kendisinden bir koşma ve türkü eklediği belirlenmiştir. Ana metinde her ne kadar olağanüstü unsurlar yer alsada masal tekerlemesine yer verilmemesi, Orhan, Turhan, Tarhan gibi adların geçmesi tür olarak hikâyeyi de çağrıştırmaktadır. Diğer metinlerde masala özgülük daha baskındır. Ana metnin, kendinden önceki bir metnin üzerine kurgulandığı izlenimini vermektedir. Sınar Uğurlu (2009) da Ziya Gökalp’ın masalları aktarırken metnin bazı yerlerinde değişiklikler yaparak yeniden yazdığını belirtmektedir.

Sonuç

Çalışmada, masal metinleri; içerik ve biçim dönüşümleri ele alınarak değerlendirilmiştir. Buna göre metinlerarası ilişkiler göz önünde bulundurularak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Propp’un (2011) masal analizine göre olay örgüsü ve kişilerin işlevi bakımından ana metin ve eş metinler arasında eyleyenler, durumlar ve olay örgüsü açısından indirgemeler, hafifletmeler, genişletmeler, yoğunlaştırmalar ve değiştirmeler tespit edilmiştir.

Birinci kesitte başlangıç durumunda aile yapısı ve evden ayrılış gerekçeleri eş metinlerde ana metinden farklılık göstermektedir. Masalların kesitlerinde metinlerarası dönüşümler saptanmıştır. EM1, EM2 ve EM3’te indirgeme, hafifletme ve değiştirme, EM4’te ise genişletme ve yoğunlaştırma söz konusudur.

İkinci kesitte devle karşılaşma sahnesi eş metinlerde farklılık gösterir. Devlin memesini emerek çocuğu sayılması ana metinde, EM1 ve EM2’de paralellik gösterir. EM4’te sadece devle karşılaşma sahnesi değil devlin cinsiyeti bile ana metinden ve diğer metinlerden farklıdır. Burada biçim bozma ve tersine çevirme vardır. İkinci kesitin ilk sahnesinde devlin kötü niyetinin anlaşılması ile ilgili olaylar eş metinlerde ana metinden farklılık gösterir. EM1 ve EM2’de ana metinden farklı olarak Keloğlan’ın süpürgeye dönüşmesi söz konusudur. EM3’te ana metinden farklı olarak indirgeme ve hafifletmeler söz konusu iken EM1, EM2 ve EM4’te genişletme ve yoğunlaştırma yapılmıştır. Ana metin ve eş metinler devlin Keloğlan’ı uyutmaya çalışması ve aralarındaki konuşmalarla (soru ve istekler) devam eder. Ancak sorular kısmen aynı olsa da istekler farklıdır (bk. Tablo 1). Kaçış ve saklanma sahneleri açısından da farklılıklar vardır.

Üçüncü kesitte ana metinde ve eş metinlerde Keloğlan’ın devli kandırarak kaçma/saklanma sahnesinde anlatılanlar birbirinden farklılık gösterir. EM1 ve EM2’de indirgeme, genişletme, yoğunlaştırma ve değiştirme, EM3’te genişletme ve yoğunlaştırma, EM4’te biçim bozma, genişletme ve yoğunlaştırma söz konusudur. Dış mekândaki kaçma-saklanma sahneleri eş metinlerde sunuluş açısından ana metinden farklılık gösterir. EM3’te ana metne yakın bir anlatım söz konusuysa EM1 ve EM2’de eyleyen açısından ekleme yapılmıştır. Tekrar sayısı da ana metinden farklıdır. EM4’te ise kurgunun tamamen değişmesi sonucu tekrarlı genişletme ve yoğunlaştırmalar belirlenmiştir.

Son kesitte eş metinler ana metinden farklılık gösterir. EM1 ve EM2’de genişletme ve yoğunlaştırma, EM3’te indirgeme ve hafifletme, EM4’te ise genişletme ve yoğunlaştırmalar söz konusudur.

Propp’un masal analizine göre olay örgüsü ve kişilerin işlevi bakımından ana metne en yakın metin EM3’tür. EM3, ana metnin kısaltılarak anlatılması olarak yorumlanabilir. EM1 ve EM2 kendi

içinde örtüşmektedir. Çünkü EM1'in yazarı EM2'yi yeniden yazdığını kitabın ön sözünde beyan etmiştir. EM1'in asıl ana metni doğrudan EM2'dir. Yani içerik/olay örgüsü bakımından EM1, EM2'den doğmuştur denebilir. Metinlerarası ilişki bağlamında benzerini yazma/taklit etme açık biçimde görülmektedir.

En uzun metin olan EM4, ana metin ve diğer eş metinlerden farklılık göstermektedir. Keloğlan adı bile sadece 3 kere kullanılmış, bu isimden ziyade kahraman, küçük oğlan olarak adlandırılmıştır. Bu metinde diğer metinlerde geçen unsurlara geniş eklemeler yapılmıştır. En önemlisi masala etkin bir rol oynayan padişah eklenerek olay örgüsü uzatılmış, sanki metnin içinde ikinci bir metin oluşturulmuştur. Ana olay aynı olsa bile diğer eş metinlerle benzerliği en az olan masal özelliği göstermektedir. Dolayısıyla EM4, eş metinden ziyade, benzer metin olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada ele alınan metinlerde kimi zaman metinlerarası örtüşmelerin kimi zaman da dönüşümlerin olduğu görülmektedir. Ancak masalın ana hatlarını oluşturan karakterlerin, tiplerin ve metnin genel çerçevesinin ana olay örgüsüne uygun olarak aynı kaldığı, örtüştüğü görülmektedir. Ana metinle eş metinler arasında çeşitli biçimsel, biçimsel ve kurgusal değişimler söz konusudur. Sözcük sayısı ve sözcük çeşitliliği açısından indirgeme ve genişletme saptanmıştır. Metindeki dönüşümler kişilerin işlevlerine ve olay örgüsüne göre yoğunlaştırma ve hafifletme şeklinde farklılık göstermektedir. Gerek kişi sayısı gerekse kişilerin işlevleri açısından metinlerarası farklılıklar açıkça görülmektedir. Genel çerçeve açısından ana karakterlerin (kahraman Keloğlan, saldırgan dev) değişmediği ancak yardımcı karakterlerin ve bağışçıların metinden metne farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Kurgudaki genel çerçeve ana hatlarıyla aynı kalmakta, Keloğlan her durumda deve karşı mücadeleyi kazanmaktadır. Ancak bu mücadelenin biçimi, süresi, sunuluş şekli açısından farklılıklar gözlenmektedir. Bu durum, ancak metinlerarasılık bağlamında bir metinden diğerine geçişlerle, metnin yazıya aktarılış zamanı ve derleyicinin ya da anlatıcının biçimi ile açıklanabilir. Masallar, derleyiciler tarafından özüne en yakın biçimde derlenseler de derleyicinin ya da anlatıcının biçimi sözcük ve cümle seçimine, masalı anlatış biçimine yansımakta, bu sayede metinlerarası çeşitlenmeler sağlanmaktadır.

Metinlerarası bu çeşitlenmeler, incelememize konu olan masal kitaplarının tümünde yer alan masallarda açıkça görülmektedir. Dolayısıyla çocukların 100 temel eser listesindeki masal kitaplarının tamamını okudukları varsayılırsa beş farklı kitapta aynı masalın varyantlarıyla karşılaşacakları düşünülmektedir. Bu durumda metinlerarası yaklaşımla sözcüksel değişimlerin okuyucunun kelime hazinesine katkı sağlayacağı, söylemsel değişimlerin hayal gücünü etkileyeceği, üretici dil becerilerini geliştireceği varsayılabilir.

Sözlükbirim sayısı açısından metinlerde %32 ila %48 arasında ortaklık tespit edilmiştir. Sözlükbirim farklılık oranı daha fazla olmasına rağmen metinlerarası ilişkiler bakımından eş ya da benzer metin olma özelliğinin korunduğu saptanmıştır. Yani masalın eş metinliliğinin belirlenmesinde sözlükbirim sayısı/oranı değil, içerik/olay örgüsü ağır basmaktadır.

Bu çalışmada masalların incelenmesinde Propp'un (2011) belirlediği dönüşüm unsurları kullanılmıştır. Ancak Propp'un verdiği örnekler yetersiz ya da sorunlu olduğu için daha kesin sonuçlara ulaşmaya elverişli olmayabilir. Türk masalları üzerine Propp'un işlevleri temelinde yapılan farklı araştırmalarda da benzer sonuçların (eksiklik veya farklılıkların) ortaya çıktığı görülmektedir. Bu konuda genelleme yapabilmek için farklı çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (bk. Özçalışkan, 1996; Çıblak, 2005; Bars, 2014; Akarslan, 2015; Ölmez, 2015; Koçak ve Kurtlu, 2016). Dolayısıyla, dönüşümleri belirlemek için daha geçerli ve detaylı anahtar yapılara ya da kuramlara ihtiyaç duyulduğunu belirtmek gerekir.

KAYNAKÇA

- Akarşan, T. (2015). Vladimir Propp'un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde "El Bilmez Alelaceip Oyunu Masalı" Üzerine Bir İnceleme. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10 (1): 100-120.
- Aktulum, K. (2007). *Metinlerarası İlişkiler*. İstanbul: Öteki.
- Aktulum, K. (2013). *Folklor ve Metinlerarasılık*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktulum, K. (2015). Folklorik Bir Metnin Metinlerarası Çözümlemesinin Temel Kavramsal Bileşenleri. *Millî Folklor*, 108: 5-17.
- Alangu, T. (1968). Keloğlan Masalları Mitostan Kurtuluş Geleceğe Yöneliş. *Türk Dili Dergisi-Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, 207: 458-469
- Alangu, T. (2012). *Keloğlan Masalları*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Arı, G. ve Okur, A. (2013). Öğrencilerin İlköğretim Yüz Temel Eseri Okuma Durumu. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17 (3), 307-328.
- Asutay, H. (2013). Çocuk Yazınının Fantastik Dünyası: Masallar. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 8/13 Fall 2013*. p. 265-278. ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5790>. Ankara-Turkey
- Bacchilega, C. (1997). *Postmodern Fairy Tales Gender and Narrative Strategies*. USA: University of Pennsylvania Press.
- Bars, M. E. (2014). Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Battal Gazi Destanı" Filminin İncelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 18: 79-97.
- Bascom, W. (2014). Folklorun Dört İşlevi. (Çev. F. Çalış). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* 2. (Ed. M. Ö. Oğuz ve S. Gürçayır Teke). Ankara: Geleneksel Yayınları. s. 71-86.
- Başgöz, İ. (1998). Wolfram Eberhard ve Güneydoğu Aşık Hikayeleri. *Millî Folklor*, Cilt: 5, yıl: 10, sayı: 38, s.9-119.
- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında Masaldan Çizgi Filme Keloğlan Tipi Üzerine. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 159: 19-51
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi -Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Boratav, P. N. (2011). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Bottigheimer, R. B. (2009). *Fairy Tales A New History*. New York: State University of York Press.
- Çıblak, N. (2005), V. Propp'un Masal Çözümleme Metodu. *Türk Dili*, 638: 127-140.
- Derive, J. (1982). La Reformulation en Littérature Orale, Typologie des Transformations Linguistiques Dans les Différentes Performances D'une Meme Œuvre. *Journal of the Anthropological Society of Oxford (JASO)*, 13(1): 14-21.
- Dundes, A. (1998). Doku, Metin ve Konteks (Çev. M. Ekici): *Millî Folklor*, 38: 106-119.
- Ekici, M. (1998). Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi: *Millî Folklor*, 39: 25-34.

- Ekiz, T. (2007). Alımlama Estetiği mi Metinlerarasılık mı? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47, (2): 119-127.
- Ergun, P. (2005). Altay Destanlarında ve Anadolu Türk Masallarında Tastarakay-Keloğlan. *Millî Folklor*, 68: 78-84.
- Ewig, U. (2014). Masal, Masal Araştırması ve Masal Derlemesi Üzerine. (Çev. Z. C. Arda). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. (Ed. M. Ö. Oğuz ve S. Gürçayır Teke). Ankara: Geleneksel Yayınları, s. 224-231.
- Gökalp, Z. (2015). *Altın Işık*. İstanbul: Ötüken.
- Görkem, İ. (2009). Dünden Bugüne ‘Türk Sözel Edebiyatı’: Değişim ve Dönüşüm: *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39: 411-422.
- Harmancı, M. (2012). Keloğlan’ın Mitik Aynadaki Görüntüsü. *Millî Folklor*, 94: 72-80.
- Koçak, B. ve Kurtlu Y. (2016). Erzurum Halk Masallarından Üç Turunçlar Masalı’nın Vladimir Propp’un Yapısal Anlatı Çözümleme Yöntemine Göre İncelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 11/15 Summer 2016, p. 327-346. ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9542>
- Oğuz, M. Ö. (1999). Türk Halkbilimi Çalışmalarında Eş Metin (Varyant) ve Benzer Metin (Versiyon) Sorunu: *Millî Folklor*, 42: 2-5.
- Ögeyik, M. C. (2008). *Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Anı.
- Ölmez, E. (2015). Vladimir Propp’un Masal Çözümleme Metodu Çerçevesinde “Padişahın Evlatlığı” Masalı Üzerine Bir İnceleme. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi Beşeri Bilimler Sayısı*, 13(1): 533-541.
- Özcan, T. (2013). Modern Bir Öncü: Keloğlan. *Bilig*, 654: 247-258.
- Özçalışkan, Ş. (1996). Vladimir Propp’un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde Bir Keloğlan Masalının İncelenmesi. *Dilbilim Araştırmaları 1996*, s. 59-75.
- Özyıldırım, I. İ. (2010). *Tür Çözümlemesi Türkçe Metin İncelemeleri ve Karşılaştırmalar*. Ankara: Bilgesu.
- Propp, V. (2011). *Masalın Biçimbilimi*. (Çev. M. Rifat ve S. Rifat). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Propp, V. (2016). “Olağanüstü Masalların Dönüşümleri”. *Yazın Kuramı: Rus Biçimcilerin Metinleri*. (Tzvetan Todorov (der.) içinde Çev. M. Rifat ve S. Rifat.) İstanbul: Yapı Kredi.
- Ran, N. H. (2012). *Sevdalı Bulut*. İstanbul: Yapı Kredi
- Rayman, H. (2010). *Halk Edebiyatı Anlatı Türleri: “Fıkra-Masal-Halk Hikayeleri-Mitoloji-Efsane”*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sakaoğlu, S. (2012). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sınar Uğurlu, A. (2009). İdeolog Şair Ziya Gökalp’ın Kaleminden Masallar. *Turkish Studies Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4 /1-I Winter 2009, p. 1025-1040, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.572>

-
- Şirin, M. R. (2000). Klasik Masalın ve Masal Geleneğinin Yenilikçi Masal Edebiyatına Dönüşmesi
Mümkün Müdür? *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, s. 124-126.
- Tansel, O. (2009). *Allı ile Fırfırı*. Ankara: Elips Kitap.